

## پدر هواپیمایی خصوصی در ایران کیست؟

۸ بهمن ۱۳۹۴ ساعت ۲۲:۱۴

سران فرقه بهائی به عنوان پیمانکار بخش عمده فعالیت‌های اطلاعاتی و نفوذی سرویس اطلاعاتی بریتانیا در نهضت جنگل را به دست خود گرفته بودند.

تشکیل شرکت‌های خصوصی هواپیمایی در ایران داستانی دارد. در اصل، بانی‌اش رضا افشار بود؛ یعنی می‌شود اسم او را گذاشت «پدر هواپیمایی خصوصی ایران». در بخش‌های مختلف تجارت و مالیه و صنعت از این‌گونه «پدرها» زیاد داریم. به این مناسبت، باید از آن شعر معروف میرزاده عشقی درباره «پدر ملت ایران» یاد کنم که بنا به ملاحظات اخلاقی یاد نمی‌کنم. رضا افشار در جوانی معروف بود به «رضا دارا» و «رضا شفیع‌زاده» و در نهایت نام رسمی‌اش شد «میرزا رضا خان افشار». اصالتاً اهل گرگان و از خانواده‌ای بهائی بود و تحصیل کرده کالج آمریکایی‌ها در ارومیه.

سران فرقه بهائی به عنوان پیمانکار بخش عمده فعالیت‌های اطلاعاتی و نفوذی سرویس اطلاعاتی بریتانیا در نهضت جنگل را به دست خود گرفته بودند. رضا افشار جزو این نفوذی‌ها بود. او وارد نهضت جنگل شد و مسئول مالی و صندوق‌دار «کمیته اتحاد اسلام» و سرانجام ۸۴ هزار تومان موجودی صندوق را دزدید و فرار کرد به تهران و ثروتمند شد و سپس رفت به آمریکا. در آمریکا با نبیل‌الدوله (علیقلی خان ضرابی کاشانی)، از سران بهائیت و ماسون درجه سی و سوم، بسیار نزدیک بود. رضا افشار در زمان جنگ اول جهانی باز بعنوان «نفوذی» از نیویورک به برلین رفت و از گردانندگان «کمیته ملیون ایران» شد. بعدها بر سر سه میلیون مارک اعتباری که آلمان قیصری به کمیته فوق داده بود بین او و سید حسن تقی‌زاده دعوا شد و کار به افشاگری کشید.

رضا افشار پس از بازگشت به ایران از فعالین در ماجرای خلع قاجاریه و تأسیس سلطنت پهلوی بود و به این دلیل بعنوان نماینده تبریز وارد مجلس پنجم شد. او در زمان رضاشاه مشاغل مهمی داشت مانند نایب رئیسی مجلس و استانداری گیلان و وزارت طرق و شوارع (وزیر راه) و استانداری کرمان و استانداری اصفهان. ولی سرانجام به علت فساد مالی، بویژه در مخارج راه‌سازی، کارش به محکمه کشید و از مشاغل دولتی برکنار شد. در سال‌های آخر رضاشاه به تجارت مشغول بود و بسیار ثروتمند.

در اوائل سال ۱۳۲۳ به دلیل قدرت‌گیری اتحادیه کارگری حزب توده در اصفهان، به رهبری تقی فداکار، محمد ساعد مراغه‌ای (نخست‌وزیر وقت) رضا افشار را با توجه به سوابق و تجربه مفصلش در این‌گونه کارها استاندار اصفهان کرد. افشار عده‌ای از فعالین

کارگری اصفهان را جمع کرد و اتحادیه‌های کارگری ضد حزب توده را سازمان‌دهی و تقویت کرد. فعالیت اتحادیه کارگری تقی فداکار در اصفهان از آذر ۱۳۲۱ آغاز شده بود.

رضا افشار در همان سال ۱۳۲۳، با حمایت ساعد مراغه‌ای، اولین شرکت خصوصی هواپیمایی ایران بنام «ایرانین ایرویز» را تأسیس کرد که ۷۰ درصد سهام آن متعلق به خودش بود. مدتی بعد اشرف پهلوی از علی قوام طلاق گرفت و با احمد شفیق ازدواج کرد. داماد مصری در سال ۱۳۳۳ شرکت هواپیمایی دیگری تأسیس کرد بنام «پرشین ایر سرویسز».

پس از کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲، رضا افشار به بهانه توسعه شرکت هواپیمایی فوق (ایرانین ایرلاینز) به بریتانیا و ایالات متحده آمریکا سفر کرد و توانست پول‌های رضاشاه را، که به دلیل قوانین زمان جنگ جهانی دوم در بانک‌های بریتانیا بلوکه شده بود، آزاد کند و چند هزار دستگاه تراکتور مسی هریس و اتوبوس لیلاند برای محمدرضا شاه خریداری کرده و به ایران وارد کند. پس از این خرید عظیم، که سودهای هنگفت برای محمدرضا شاه و طبعاً برای رضا افشار داشت، بیست میلیون پوند در حساب شخصی محمدرضا شاه باقی ماند. دکتر محمدقلی مجد می‌نویسد:

«صنعت هواپیمایی ایران، که در دهه ۱۹۳۰ ابزار و بهانه‌ای برای سرازیر شدن درآمدهای نفتی ایران به حساب‌های بانکی رضاشاه در لندن بود، در دهه ۱۹۵۰ نیز بهانه‌ای برای تبدیل این سپرده‌های استرلینگ به دلار و فرانک سوئیس شده بود...»

گزارش اطلاعات داخلی ساواک به نقل از «مأمور ویژه» مورخ ۳ مهر ۱۳۳۷ حاکی از سوءاستفاده‌های کلان رضا افشار و احمد شفیق از طریق دو شرکت هواپیمایی فوق است. در سند فوق آمده است:

«یکی از نمایندگان مجلس شورای ملی می‌گفت: شرکت هواپیمایی پارس به مدیریت احمد شفیق و شرکت هواپیمایی ایران به مدیریت رضا افشار که از چندی قبل برای تشکیل یک شرکت واحد هواپیمایی و گذراندن لایحه تأسیس این شرکت که در مجلس سنا راکد مانده به فعالیت پرداخته‌اند و قرار بوده است پس از تشکیل این شرکت سه دستگاه هواپیمای مسافربری (وایکانت) که از طرف دولت به مبلغ ۶۰ میلیون خریداری شده در اختیار شرکت واحد گذارده شده و طی مدت ۲۰ سال قیمت آن‌ها مستهلک شود.

مشارالیه افزوده در نقل و انتقال این هواپیماها مبلغ ۱۵ میلیون تومان هم سوءاستفاده شده و با این که هنوز قانون تشکیل شرکت هم از تصویب مجلس سنا نگذشته دو نفر مذکور شرکت ثالثی با وجود دو شرکت سابق تشکیل داده و سه فروند وایکانت فوق‌الذکر را برای حمل مسافر در اختیار گرفته و مورد استفاده قرار داده‌اند.

گوینده مذکور می‌گفت چون احمد شفیق شوهر والا حضرت شاهدخت اشرف پهلوی و دارای نفوذ زیادی در دستگاه‌های دولتی است اصولاً خرید این هواپیماها برای کمک به مشارالیه بوده است.»

سرانجام، در اسفند ۱۳۴۰ دو شرکت فوق ادغام شدند و «شرکت هواپیمایی ملی ایران» (هما، ایران ایر) تأسیس شد و از آغاز

ظهور شرکت‌های هواپیمایی خصوصی ایران پس از انقلاب اسلامی در سال‌های ۱۳۷۰ / ۱۹۹۰ با بهره‌گیری از ورشکستگی و بحران عمیق اقتصادی - مالی روسیه و اوکراین پسا شوروی تحقق یافت. شرکت‌های خصوصی هواپیمایی در ایران، با بهره‌گیری گسترده از تسهیلات مالی بانک‌های دولتی، تأسیس شدند و با اجاره هواپیماهای مسافربری توپولف کار خود را آغاز کردند؛ در دورانی که این هواپیماها، به‌مراه خلبان و خدمه، با شروطی بسیار سهل و در واقع به ثمن بخش به اجاره داده می‌شدند.

طنز تاریخ اینجاست که برخی از تأثیرگذارترین افراد در ایجاد موج جدید خصوصی‌سازی هواپیمایی در ایران ادامه‌دهنده راه کسانی هستند که در گذشته زیر نظر رضا افشارها تشکیلات خود را در بسیاری نقاط ایران می‌گسترانیدند. یکی از آنان، که کارگر ساده کارخانه نساجی وطن اصفهان و در آغاز از فعالین اتحادیه کارگری حزب توده بود، از طریق همکاری با تشکیلات رضا افشار برکشیده شد و بتدریج به یکی از مالکین اصلی کارخانه وطن و از متمولین درجه اول اصفهان بدل شد و در دوره بیست و سوم (۱۳۵۰-۱۳۵۴) بعنوان نماینده اصفهان به مجلس شورای ملی راه یافت.

منبع: مشرق

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/۳۲۴۷۶/کیست-ایران-خصوصی-هواپیمایی-پدر>